

„Kontexty transformace sociální a zdravotní péče“ — speciální číslo

Eva Dragomirecká

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, transformace sociální a zdravotní péče do podoby, která by ctěla hodnoty lidské jedinečnosti a důstojnosti, zahrnovala nové poznatky lékařské a technologické, reagovala na demografický vývoj a byla ekonomicky udržitelná, je důležitou výzvou současnosti.

Předkládáme vám číslo, ve kterém se věnujeme širšímu kontextu tohoto procesu, jehož studium je jedním z dílčích úkolů mezioborového excelentního výzkumu KREAS na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy¹. Cílem projektu KREAS je — velmi zjednodušeně řečeno — zkoumat lidskou schopnost reagovat na měnící se sociální podmínky z pohledu humanitních vědních disciplín. Není náhodou, že autoři původních prací zvolili perspektivu historickou.

Historie nám pomáhá pochopit podmínky, které vedou ke změnám; někdy problematizuje osvícenskou představu o lineárním růstu vědění a někdy zas poskytuje cosi jako sociální experimenty, ve kterých bychom sice raději neúčinkovali, ale s odstupem mohou přinést cenné poznatky. Americký historik Eghigian (2011)² ve své práci z historie psychiatrie uvádí, že po r. 1989 se zájem historiků přesunul geograficky i časově na území střední a východní Evropy a na období, kdy byly tyto státy součástí Východního bloku. Zatímco v době jeho studií, jak vzpomíná, byly evropské poválečné dějiny víceméně okrajovou záležitostí, nyní se z historiografie východoevropských zemí stala móda. Dlužno dodat, že především u zahraničních badatelů.

U nás je zájem o vývoj koncepcí a forem, na kterých staví současná reforma psychiatrické péče, minimální, a práce Jakuba Střelce o širších souvislostech dějin psychiatrie v Evropě po roce 1945 je proto v tomto ohledu velmi inspirativní.

Jan Randák se zabývá sociální politikou vůči Romům v období socialismu. Na vybraných příkladech ukazuje, jak byla s využitím „ostouzejícího jazyka“ přičítána této

1 Speciální číslo Fóra sociální práce vzniklo za podpory projektu „Kreativita a adaptabilita jako předpoklad úspěchu Evropy v propojeném světě“, reg. č.: CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_019/0000734, financovaného z Evropského fondu pro regionální rozvoj a řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Projekt je realizován v rámci výzvy Excelentní výzkum a jeho výstupy jsou určeny pracovníkům výzkumných organizací a studentům doktorských studijních programů.

Dále bylo podpořeno programem UK Progres č. Q15 s názvem „Životní dráhy, životní styly a kvalita života z pohledu individuální adaptace a vztahu aktérů a institucí“.

2 Eghigian, G. 2011. Deinstitutionalizing the history of contemporary psychiatry. *History of Psychiatry* 22 (2): 201–214.

etnické skupině degradující identita a nerovnoprávné postavení, kterému mohli její příslušníci uniknout pouze úplným přijetím hodnot a norem většinové společnosti.

Pavla Kodymová se ve své sondě obrací ještě dále do historie, do období konce 19. a začátku 20. století, kdy odborníci začali věnovat pozornost nezletilým pachatelům trestných činů a přihlížet k jejich duševnímu stavu a celkové životní situaci, což posléze vedlo rozvoji preventivních opatření. I v tomto sdělení má jazyk výraznou roli, byť není předmětem zkoumání. Uvědomujeme si, jak jazyk konzervuje dobové představy o normalitě, příčinách nežádoucích stavů či autoritě odborníků, a lépe tak chápeme potřebu změn v terminologii pomáhajících profesí.

Odborná sdělení naproti tomu prezentují nejnovější trendy v sociální a zdravotní péči. Jaroslava Šibravová, Lenka Josková a Lenka Holasová popisují ve své práci o využití case managementu u seniorů metodu, pro kterou je typický multidisciplinární přístup a systematická, partnerská spolupráce s člověkem, který potřebuje podporu.

Obsáhlý rozhovor, který vedl Ondřej Krupčík a Marie Kuklová s pracovníci týmu včasné intervence, Ivou Stoklasovou a Lucií Vojtkovou, se týká odlišné populace — mladých a mladistvých se závažným duševním onemocněním. Principy práce, jako je multidisciplinární přístup a respekt k potřebám klientů, jsou však v mnohém shodné.

Paliativní péče a gerontologie se u nás intenzivněji rozvíjejí až v posledních pár desetiletích; zprávy z konferencí informují o současných teoretických i praktických počinech těchto multidisciplinárních aplikovaných disciplín.

Poslední příspěvek je symbolickým propojením historie se současností. Představujeme v něm pozoruhodnou práci rakouského historika lékařství Haralda Salfellnera o pandemii španělské chřipky v letech 1918 až 1920. Autor před lety s údivem zjistil, že o pandemii považované za největší zdravotní katastrofu 20. století neexistují v následnických zemích Rakouska-Uherska žádné odborné studie, a rozhodl se to napravit. Autor popisuje dobu, kdy se konstituovala naše republika včetně státní zdravotní a sociální péče, tj. kontext odlišný od dnešního, ale vzhledem ke skutečnosti, že lidská mysl dělá stále stejné chyby při vyhodnocování událostí přesahujících běžnou zkušenost a odhadu rizik, je to čtení výsostně současné.

Nezbývá než popřát, aby pro vás bylo putování v čase inspirativní.